

نقش کتابخانه مرکزی دانشگاه امام صادق در تامین نیازهای اطلاعاتی دانشجویان تحصیلات تکمیلی آن دانشگاه

کوروش محمدی

کارشناس ارشد کتابداری و اطلاع رسانی

دکتر یحیی دوستدار

استاد دانشگاه آزاد اسلامی

چکیده

هدف: در تحقیق حاضر، نقش کتابخانه مرکزی دانشگاه امام صادق در تامین نیازهای اطلاعاتی دانشجویان تحصیلات تکمیلی آن دانشگاه بررسی می‌شود.

روش: در این پژوهش از روش پیمایشی- توصیفی استفاده شده و ابزار گردآوری اطلاعات پرسشنامه است. جامعه آماری مورد پژوهش دانشجویان مقطع کارشناسی ارشد و دکتری هستند و در مقام پاسخ‌گویی به سئوال‌هایی در مورد منابع کسب اطلاعات، رفتار اطلاع‌یابی دانشجویان، عوامل موثر بر این رفتار، نحوه دستیابی دانشجویان به اطلاعات، میزان استفاده از کتابخانه، وضعیت کتابداران و عوامل موثر بر دسترسی اطلاعات است.

یافته‌ها: براساس یافته‌های پژوهش، منابع رسمی کسب اطلاعات در هر دو مقطع، منابع چاپی بوده و منابع الکترونیکی در اولویت بعدی قرار داشته است. از منابع غیررسمی کسب اطلاعات، حضور در گردهمایی‌های علمی داخلی، ارتباط با پژوهشگران داخل و خارج شایان ذکر است دانشجویان برای دستیابی به منابع، بیشتر از رایانه استفاده می‌کنند و کمک‌های استادان و همکلاسی‌ها نیز در شناسایی منابع موثر بوده است. دانشجویان در هر دو مقطع، وضعیت کتابداران را در بازیابی اطلاعات مورد نیازشان متوسط عنوان کرده‌اند و مهمترین عواملی که در عدم دسترسی به منابع موثر بوده‌اند عبارتند از: محدود بودن ساعات کار کتابخانه، محدود بودن امکانات برای دریافت اطلاعات از خارج، موجود نبودن منبع اطلاعاتی و روزآمد نبودن منابع اطلاعاتی در هر دو مقطع است. نتایج به‌دست آمده از بررسی تاثیر مقطع تحصیلی پاسخ‌گویان بر میزان رضایت آن‌ها از خدمات کتابخانه، نشان می‌دهد که در مجموع دانشجویان مقطع کارشناسی ارشد در مقایسه با دانشجویان دکتری رضایت بیشتری دارند.

واژه‌های کلیدی: دانشگاه امام صادق، کتابخانه مرکزی، نیازهای اطلاعاتی، دانشجویان تحصیلات تکمیلی

بیان مسئله

اطلاعات به‌عنوان یکی از منابع ضروری برای پیشرفت‌های علمی و فنی هر کشور به‌شمار می‌رود و رساندن اطلاعات صحیح و موثق در زمان مناسب به شخص مناسب و در شکلی قابل استفاده می‌تواند از اتلاف منابع، وقت و انجام دوباره‌کاری‌های غیر ضروری در اختراعات و اکتشافات بکاهد. (آرتون، ۱۳۷۳، ص ۲۸) سالانه حجم انبوهی از مدارک و اطلاعات، با صرف هزینه‌های سنگین، گردآوری، آماده‌سازی، سازماندهی و در پایگاه‌های اطلاعاتی دستی و ماشینی ذخیره می‌گردد و برای تهیه این مدارک و اطلاعات هزینه‌های ارزی و ریالی قابلی صرف شده و هزینه‌های مضاعفی نیز برای نگهداری و حفاظت از آن‌ها منظور می‌شود. کتابخانه‌ها و مراکز اطلاع‌رسانی در دانشگاه‌ها، به‌عنوان پایگاه اصلی ارائه اطلاعات مورد نیاز اعضای هیات علمی و دانشجویان محسوب می‌شود. فراهم کردن امکان دسترسی مستقیم کاربران به اطلاعات و تاکید بر نیازهای اطلاعاتی آنان از مهم‌ترین مسایلی است که لازم است شالوده کتابخانه‌ها و مراکز اطلاع‌رسانی برآن استوار گردد. (گیلوری، ۱۳۷۴، ص ۶۵) امروزه مسئولان کتابخانه‌ها، بویژه کتابداران مرجع باید نیازهای اطلاعاتی کاربران را در سرلوحه وظایف خویش قرار دهند. از نظر بنج^۱ نیز، تامین نیازهای اطلاعاتی کاربران بسیار با اهمیت می‌باشد، وی در کتابی تحت عنوان «کتاب‌شناسی و تدارک کتاب» در سال ۱۹۶۳ بیان می‌دارد که هدف کلی فعالیت‌های کتابخانه و عالی‌ترین نوع خدمت آن باید برآورده ساختن نیازهای اطلاعاتی فرد فرد خوانندگان باشد.

واضح است که کتابداران مراکز اطلاع‌رسانی بدون شناخت نیاز کاربران خود نمی‌توانند خدمات شایسته‌ای ارائه کنند، از آنجا که تحصیلات عالی و تحقیق از یکدیگر جدایی‌ناپذیرند و با توجه به این که کتابخانه‌ها تنها جایگاه گردآوری و سازماندهی انبوه اطلاعات به‌شمار می‌آیند، کتابخانه‌های دانشگاهی می‌توانند با

برنامه‌ریزی صحیح برای ارائه خدمات، نقش خود را به خوبی در اشاعه اطلاعات ایفا کنند.

تعریف مسئله

با توجه به این که تعداد ۴۶۸ دانشجو در رشته‌های مختلف دوره‌های تحصیلات تکمیلی دانشگاه امام صادق، تحصیل می‌کنند و نیز هر ترم بیش از چند صد گزارش پژوهشی توسط این دانشجویان برای دروس مختلف تهیه می‌شود، و تعداد قابل توجهی پایان‌نامه در هر ترم آماده دفاع می‌گردد، لازم است بحث نیازهای مطالعاتی به‌عنوان یک تحقیق مبتنی بر روش علمی مورد مطالعه قرار گیرد تا بررسی شکل ظاهری منابع مورد نیاز و محل تامین آن‌ها و میزان پاسخگویی کتابخانه مرکزی دانشگاه امام صادق در امر اطلاع‌یابی ممکن گردد.

پرسش‌های اساسی

۱. منابع موجود در کتابخانه مرکزی دانشگاه تا چه میزان، نیازهای اطلاعاتی استفاده‌کنندگان را برطرف می‌کند؟
۲. منابع اطلاعاتی مورد استفاده دانشجویان تحصیلات تکمیلی کدامند؟
۳. هدف از جستجوی اطلاعات نزد دانشجویان تحصیلات تکمیلی چیست و از چه روش‌هایی برای کسب اطلاعات استفاده می‌کنند؟
۴. عواملی که در استفاده یا عدم استفاده از منابع موثرند کدامند؟
۵. میزان استفاده از منابع کتابخانه مرکزی توسط دانشجویان چقدر است و نقش کتابخانه در برآوردن نیازهای اطلاعاتی آنان چگونه است؟
۶. آیا در رفتار اطلاع‌یابی دانشجویان در مقاطع مختلف تحصیلی (کارشناسی ارشد و دکتری) تفاوت معنی‌داری وجود دارد؟

هدف و فایده پژوهش

هدف از تحقیق حاضر، بررسی نقش کتابخانه مرکزی دانشگاه امام صادق در

تامین نیازهای اطلاعاتی دانشجویان تحصیلات تکمیلی آن دانشگاه است و فایده آن، شناسایی و مشخص کردن، نقاط قوت و ضعف نظام اطلاع‌رسانی کتابخانه مرکزی دانشگاه، برای کتابداران و مدیران دانشگاه بوده تا با اتخاذ مواضع اصولی، در برنامه‌ریزی آینده به تنوع رشته‌ها و مقاطع تحصیلی و افزایش شمار دانشجویان و سیاست‌های آموزشی و پژوهشی آن دانشگاه در راستای تامین نیازهای اطلاعاتی دانشجویان یاد شده، توجه کافی به عمل آید و کتابخانه مرکزی دانشگاه بر مبنای هدف‌های یک نظام فعال اطلاع‌رسانی، زمینه‌های مورد انتظار را در رابطه با تامین نیازهای اطلاعاتی دانشجویان مورد مطالعه، فراهم کند.

فرضیه‌های پژوهش

فرضیه اصلی تحقیق حاضر این است، که کتابخانه مرکزی دانشگاه امام صادق می‌تواند به بیش از ۵۰ درصد نیازهای اطلاعاتی دانشجویان دوره تحصیلات تکمیلی دانشگاه پاسخ دهد.

روشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی

پیشینه پژوهش در خارج از ایران

۱. واهی^۲ و جاکوبسون^۳ (۱۹۹۶) مقاله‌ای تحت عنوان کاربرد اینترنت چیست؟ مطالعه رفتارهای اطلاع‌یابی استفاده‌کنندگان را منتشر کرده‌اند.

هدف آن‌ها بررسی تاثیرات جنسیت، رتبه‌های دانشگاهی و تجربیات استفاده‌کنندگان در به‌کارگیری منابع بوده است، به این منظور ۹۶ نفر را به صورت تصادفی در کتابخانه دانشگاه آلبانی انتخاب کردند که به مدت دو ماه این بررسی بر روی آن‌ها انجام گرفت. یافته‌ها نشانگر این مطلب بودند که:

- استفاده‌کنندگان اینترنت دانشجویان مذکر رشته‌های علوم اجتماعی بودند که غالب آن‌ها تازه عضو شده و سابقه کمی در استفاده از اینترنت داشتند.
- اینترنت یکی از منابع مهم برای تحقیقات و تکالیف درسی بوده است.
- استفاده‌کنندگان، اطلاعات کتاب‌شناختی مورد نیاز را از طریق امانت

دریافت می‌کردند.

۱- اینترنت منبع مهمی جهت دستیابی به اطلاعات برای استفاده‌کنندگان به شمار می‌آید.

۲. نیکلاس و کلگریو^۴ (۱۹۹۶) مطالعه‌ای تحت عنوان اعضای شوراها و اطلاعات مطالعه نیازهای اطلاعاتی و تهیه اطلاعات انجام دادند. هدف آن‌ها ارزیابی رفتارهای اطلاع‌یابی مقامات شورای محلی انگلستان و اهمیت اطلاعات نزد آن‌ها بود. پانزده (۱۵) نفر به‌عنوان نمونه انتخاب شدند و اطلاعات لازم از طریق مصاحبه جمع‌آوری گردید. نتایج این مطالعه نشانگر اهمیت فوق‌العاده اطلاعات در نزد آنان بود. منابع اطلاعات پژوهشگران بیشتر مجامع سیاسی، روزنامه‌ها، نشریات و کانال‌های غیررسمی اطلاعات بوده است. نظام‌های اطلاعاتی مورد استفاده آن‌ها بیشتر پایگاه‌های اطلاعاتی بود که در دسترس داشتند و رایانه برای ذخیره اطلاعات و استفاده از سیستم‌های نرم‌افزاری کاربرد داشته است، همچنین از دورنویس برای مبادله اطلاعات استفاده می‌کردند. کتابخانه‌های عمومی به‌عنوان بیشترین منبع خارج از محل کارشان مورد تاکید قرار گرفت.

۳. هاسارد و یلکینز و لکی^۵ (۱۹۹۷) تحقیقی در زمینه نیازهای اطلاعاتی و شیوه‌های جستجوی اعضای هیات علمی و مدیران دانشگاه انتاریو غربی انجام دادند.

یافته‌های پژوهش نشان داد که اکثر پاسخ‌دهندگان (۷۴ درصد) مهم‌ترین منبع اطلاعاتی را ارتباط با همکاران و تماس‌های حرفه‌ای ذکر کرده‌اند. در مورد منابع کتابخانه‌ای به ترتیب کتاب‌های مرجع، مجلات مربوط به حرفه و کتاب‌ها از اهمیت برخوردارند. کمتر از (۲۰ درصد) از پاسخ‌گویان از دیسک‌های فشرده نوری و منابع الکترونیکی استفاده می‌کنند. و استفاده از اینترنت برای بازیابی سریع اطلاعات روبه افزایش است. از دیگر هدف‌های این تحقیق روشن ساختن این نکته بود که آیا کتابخانه دانشکده نقشی در تامین نیازهای اطلاعاتی دارد یا

خیر،

یافته‌ها نشان داد که (۳۷ درصد) از پاسخگویان بین ۲ تا ۶ مرتبه در سال به کتابخانه مراجعه کرده‌اند (۳۰ درصد) از این افراد هرگز از کتابخانه استفاده نکرده و فقط (۷۰ درصد) استفاده‌کننده دائمی کتابخانه بوده‌اند.

مهم‌ترین دلیل استفاده از کتابخانه، انجام کارهای پژوهشی مربوط به شغل ذکر شده، ضمن این که انجام کارهای شخصی، مشاوره با کتابدار مرجع، تفریح و بالا بردن معلومات شخصی از دیگر دلایل استفاده از کتابخانه بیان شده است.

پیشینه پژوهش در داخل ایران

۱. صفری راد، فاطمه (۱۳۷۹) در بررسی نیازهای اطلاعاتی دانشجویان دانشگاه شیراز و نقش کتابخانه‌ها در تامین این نیازها، تحقیقی انجام داده است. یافته‌های پژوهش حاکی از آن است که از بین عوامل موثر بر رفتار اطلاع‌یابی دانشجویان تحصیلات تکمیلی، جنسیت و مقطع تحصیلی بر این رفتار تاثیر گذاشته است و بین زنان و مردان از نظر انگیزه و هدف از جستجوی اطلاعات و شیوه‌های جستجوی اطلاعات تفاوت معنی‌دار وجود دارد. نتایج به‌دست آمده از بررسی تاثیر مقطع تحصیلی پاسخ‌گویان بر میزان رضایت آن‌ها از خدمات کتابخانه نیز نشان می‌دهد که در مجموع، دانشجویان مقطع کارشناسی ارشد در مقایسه با دانشجویان دکتری از رضایت بیشتری برخوردارند.

۲. عبدالله عموقین، جعفر (۱۳۸۰) به بررسی نیازهای اطلاعاتی دانشجویان تحصیلات تکمیلی دانشگاه تبریز و نقش کتابخانه‌های دانشگاه در تامین این نیازها پرداخته است.

او مهم‌ترین انگیزه و هدف پاسخ‌گویان از جست و جوی اطلاعات را انجام کارهای پژوهشی و انتشار آثار علمی و در مقطع تحصیلی کارشناسی ارشد انجام کارهای پروژه‌های درسی، ذکر کرده و همچنین نشان داده است که در تامین

نیازهای اطلاعاتی پاسخگویان، کتابخانه‌های دانشکده‌ها و پس از آن کتابخانه مرکزی دانشگاه مهم‌ترین نقش را دارند.

۳. مرادی مقدم، حسین (۱۳۸۲) در تحقیقی که به منظور بررسی نیازهای اطلاعاتی اعضای هیات علمی دانشگاه شهید چمران اهواز در سال تحصیلی ۱۳۸۱-۱۳۸۲ انجام داده، به تعیین اولویت‌های خدماتی کتابخانه‌های دانشگاه پرداخته است. براساس یافته‌های تحقیق، اعضای هیات علمی از بین منابع چاپی و غیرچاپی، از منابع چاپی مانند کتاب، نشریات تخصصی (خارجی و داخلی) و پایان‌نامه بیشتر استفاده کرده‌اند و استفاده از شبکه اینترنت، پایگاه‌های اطلاعاتی و دیسک فشرده در بین منابع غیرچاپی، در اولویت بوده است.

نتایج آزمون مجذور خی نشان داد که متغیرهایی چون گروه آموزشی، محل اخذ مدرک تحصیلی، جنسیت و مرتبه علمی، بر استفاده آن‌ها از منابع اطلاعاتی چاپی موثر بوده است. همچنین ۸۷/۹ درصد کاربران شبکه اینترنت در استفاده و دستیابی به اطلاعات مورد نظر خود از این شبکه دچار مشکل بوده‌اند. که مهم‌ترین این مشکلات، سرعت کم شبکه اینترنت، عدم آشنایی با شیوه‌های اطلاع‌یابی از اینترنت، نبود امکانات در محل کار و در نهایت عدم تسلط کافی به زبان انگلیسی ذکر شده است. همچنین ۷۹/۱ درصد اعضای هیات علمی برای تقویت توان علمی خود در جستجوی اطلاعات تخصصی، مهارت در اطلاع‌یابی از شبکه اینترنت و پایگاه‌های اطلاعاتی و استفاده از امکانات کتابخانه‌های دانشگاه، خواستار برگزاری کارگاه‌های آموزشی در زمینه‌های یاد شده بوده‌اند.

یافته‌های دیگر تحقیق نشان داد که منابع اطلاعاتی موجود در کتابخانه‌های دانشگاه شهید چمران اهواز با نیازهای اطلاعاتی اعضای هیات علمی هم خوانی چندانی ندارد، میزان هم‌خوانی در اکثر موارد "کم" و یا حداکثر "متوسط" بوده است و بنابراین منابع و خدمات موجود کتابخانه‌ها نتوانسته نیازهای اطلاعاتی آن‌ها را تامین کند.

روش تحقیق و جامعه مورد مطالعه

در این پژوهش از روش پیمایشی - توصیفی استفاده شده است. جامعه مورد مطالعه طبق آمار معاونت آموزشی دانشگاه (جدول ۱) دانشجویان (مشغول به تحصیل) کارشناسی ارشد و دکتری دانشگاه امام صادق می‌باشند.

دکتری		کارشناسی ارشد		مقطع
درصد	تعداد	درصد	تعداد	دانشکده
۱۹/۵۴	۱۷	۱۶/۲۷	۶۲	اقتصاد
۴۱/۳۷	۳۶	۱۸/۳۷	۷۰	الهیات
۱۴/۹۴	۱۳	۲۳/۳۵	۸۹	حقوق
۲۰/۶۸	۱۸	۱۴/۹۶	۵۷	علوم سیاسی
۰	۰	۲۴/۰۳	۱۰۳	مدیریت
۱۰۰	۸۴	۱۰۰	۳۸۱	جمع

جدول ۱. تعداد دانشجویان تحصیلات تکمیلی دانشگاه امام صادق

به تفکیک دانشکده

ابزارهای گردآوری اطلاعات

در این پژوهش، برای جمع‌آوری اطلاعات مربوط به مبانی نظری تحقیق از مطالعات کتابخانه‌ای و برای جمع‌آوری اطلاعات مربوط به داده‌های آماری به منظور آزمون فرضیات از پرسشنامه استفاده شده است.

روایی^۶ پژوهش

یکی از مراحل مهم در پیشرفت تحقیقات کتابداری، ابداع وسیله‌ای است که با آن متغیرهای کیفی به‌گونه‌ای اندازه‌پذیر تعریف شده باشند. (دیانی، ۱۳۶۹، ص ۲۰) در پژوهش حاضر برای سنجش روایی ابزار اندازه‌گیری، از روایی صوری استفاده شده است. روایی صوری به سؤال‌های تشکیل‌دهنده پرسشنامه بستگی

دارد که معمولاً توسط افراد متخصص در موضوع تحت بررسی تعیین می‌شود. (سرمد، ۱۳۷۶، ص ۲۵) به همین علت، پس از طرح سؤال‌ها، پرسشنامه‌هایی به استادان داده شد. تا در صورت عدم وجود روایی کلمات یا عباراتی که باعث بروز مشکل می‌شدند، اصلاح و یا حذف گردند.

پایایی^۷ پرسشنامه

پایایی هر وسیله اندازه‌گیری، به ثبات، همسازي و هماهنگی درونی آن بستگی دارد. پایاترین وسیله اندازه‌گیری، وسیله‌ای است که از کاربرد تکرار آن، نتایج صد در صد واحدی به دست آید. برای تشخیص پایایی یک وسیله اندازه‌گیری، لازم است تا برای مثال، یک آزمون چند مرتبه در شرایط مساوی و به افراد ثابتی داده شود و نتایج حاصله با یکدیگر مقایسه شود. (دیانی، ۱۳۶۹، ص ۲۰) برای سنجش پایایی پرسشنامه از روش بازآزمایی استفاده شده است (ساروخانی، ۱۳۷۲، ص ۵۰) به منظور سنجش پایایی دو قسمت اول پرسشنامه، تعداد ۱۴ پرسشنامه بین دانشجویان توزیع گردید، پس از گذشت ۲۰ روز مجدداً به همان دانشجویان پرسشنامه داده شد و پس از جمع‌آوری، مشاهده شد که از بین ۱۴ سؤال، جواب ۱۲ سؤال در هر دو بار یکسان است و با توجه به فرمول زیر پایایی پرسشنامه محاسبه گردید.

$$C.R = \frac{n}{N} \times 100 = \frac{12}{14} \times 100 = 85.71\%$$

نتیجه حاصل (۸۵/۷۱ درصد) حاکی از پایایی بالای پرسشنامه می‌باشد

تجزیه و تحلیل داده‌ها

برای تجزیه و تحلیل داده‌ها از نرم‌افزار آماری علوم اجتماعی (SPSS 11)^۸ استفاده شد. برای یافتن درصد دانشجویان براساس متغیرهایی چون مقطع تحصیلی، انگیزه دانشجویان از جستجوی اطلاعات، استفاده از منابع چاپی و

رایانه‌ای از آمار توصیفی و توزیع فراوانی استفاده شد. به‌منظور تعیین وجود اختلاف معنی‌دار بین رفتار اطلاع‌یابی، انگیزه و هدف جستجوی اطلاعات، از آزمون کای دو و برای تعیین رضایت‌مندی از خدمات کتابخانه از بعد وضعیت منابع کتاب‌شناختی، وضعیت کتابداران و وضعیت منابع اطلاعاتی، و برای شناخت وضعیت کتابخانه در مورد عوامل موثر بر عدم دسترسی به اطلاعات از آزمون (T-test)^۹ استفاده شد.

یافته‌های پژوهش

از بین ۲۸۲ پرسشنامه دریافتی، ۶۴ پرسشنامه به دانشکده الهیات، ۴۴ پرسشنامه به دانشکده اقتصاد، ۷۲ پرسشنامه به دانشکده حقوق، ۴۲ پرسشنامه به دانشکده علوم سیاسی، ۶۰ پرسشنامه به دانشکده مدیریت اختصاص یافت. همان‌طوری که در جدول ۲ دیده می‌شود در مقطع کارشناسی ارشد، دانشکده الهیات و اقتصاد به‌صورت برابر در پاسخ‌گویی شرکت کردند و بالاترین میزان را به نسبت دانشجویان در همین مقطع دانشکده مدیریت با ۲۵/۸۶ درصد و دانشکده حقوق با ۲۴/۱۴ درصد به خود اختصاص دادند. در مقطع دکتری، دانشکده الهیات با ۴۴ درصد بالاترین رتبه و دانشکده اقتصاد با ۴ درصد کمترین رتبه را در بین دانشجویان مقطع دکتری کسب کردند.

مقطع		کارشناسی ارشد		دکتری		جمع	
دانشکده	تعداد	درصد	تعداد	درصد	تعداد	درصد	تعداد
الهیات	۴۲	۱۸/۱۰	۲۲	۴۴	۶۴	۲۲/۷۰	
اقتصاد	۴۲	۱۸/۱۰	۲	۴	۴۴	۱۵/۶۰	
حقوق	۵۶	۲۴/۱۴	۱۶	۳۲	۷۲	۲۵/۵۳	
علوم سیاسی	۳۲	۱۳/۸۰	۱۰	۲۰	۴۲	۱۴/۹۰	
مدیریت	۶۰	۲۵/۸۶	۰	۰	۶۰	۲۱/۲۷	
جمع	۲۳۲	۱۰۰	۵۰	۱۰۰	۲۸۲	۱۰۰	

جدول ۲. توزیع فراوانی تعداد پاسخ‌های دانشجویان به تفکیک مقطع تحصیلی

رفتار اطلاع‌یابی دانشجویان

منظور از رفتار اطلاع‌یابی، انگیزه و هدف جستجوی اطلاعات و شیوه‌های جستجوی اطلاعات است. در جدول ۳ فراوانی پاسخ‌های دانشجویان را برحسب انگیزه و هدف جستجوی اطلاعات به تفکیک مقطع تحصیلی آنان مشاهده می‌کنید. با توجه به این که دانشجویان در پاسخ‌گویی به این سؤال می‌توانستند بیش از یک گزینه را انتخاب کنند، جمع‌نهایی از تعداد دانشجویان بیشتر است. همان‌گونه که جدول ۳ نشان می‌دهد، ۳۵/۲۳ درصد دانشجویان کارشناسی ارشد و ۲۶/۸۳ درصد دانشجویان دکتری همه موارد داده شده را انگیزه و هدف خود از جستجوی اطلاعات می‌دانند. بعد از آن در مقطع ارشد به ترتیب: انجام کارهای پژوهشی، انجام پروژه‌های درسی، بالابردن سطح معلومات عمومی، روزآمد کردن اطلاعات تخصصی و انتشار آثار علمی به ترتیب در اولویت قرار دارند. در حالی که در مقطع دکتری به ترتیب: انجام کارهای پژوهشی، انجام پروژه‌های درسی، روزآمد کردن اطلاعات تخصصی و بالابردن سطح معلومات عمومی را از هدف‌های خود در جستجوی اطلاعات عنوان کردند.

اولویت	جمع		دکتری		کارشناسی ارشد		مقطع
	درصد	تعداد	درصد	تعداد	درصد	تعداد	انگیزه و هدف
۲	۲۳/۵۸	۹۸	۲۶/۸۳	۲۲	۲۱/۵۹	۷۶	انجام کارهای پژوهشی
۳	۱۸/۸۹	۸۲	۲۴/۳۹	۲۰	۱۷/۶۱	۶۲	انجام پروژه‌های درسی
۶	۴/۶۱	۲۰	۰	۰	۵/۶۸	۲۰	انتشار آثار علمی
۵	۸/۲۹	۳۶	۱۷/۰۷	۱۴	۶/۲۵	۲۲	روزآمد کردن اطلاعات تخصصی
۴	۱۱/۹۸	۵۲	۴/۸۸	۴	۱۳/۶۴	۴۸	بالا بردن سطح معلومات عمومی
۱	۳۳/۶۴	۱۴۶	۲۶/۸۳	۲۲	۳۵/۲۳	۱۲۴	همه موارد
	۱۰۰	۴۳۴	۱۰۰	۸۲	۱۰۰	۳۵۲	جمع

جدول ۳. توزیع فراوانی پاسخ‌های دانشجویان به انگیزه و هدف جستجوی اطلاعات به تفکیک مقطع تحصیلی

همان‌طور که جدول ۴ نشان می‌دهد در پاسخ به این پرسش که بین مقطع تحصیلی دانشجویان تحصیلات تکمیلی دانشگاه امام صادق و جستجوی اطلاعات رابطه معناداری وجود دارد یا خیر؟ آزمون کای دو با استفاده از نرم افزار (spss) انجام شد مشخص گردید که بین دانشجویان در هر دو مقطع تفاوت معناداری وجود دارد، به جز در یک مورد که آن هم روزآمد کردن اطلاعات تخصصی بوده است. دلیل این امر توجه بیشتر دانشجویان به انجام کارهای پژوهشی و انجام پروژه‌های درسی است دانشجویان از مطالعات غیردرسی فراغت پیدا نمی‌کنند همچنان که در جدول هم می‌بینید بعد از همه موارد دو مورد ذکر شده، بالاترین اولویت را داشتند. بدین صورت فرضیه یک تایید می‌شود.

اولین	سطح معنی دار بودن	درجه آزادی	کای دو محاسبه شده	جمع		دکتری		کارشناسی ارشد		مقطع
				درصد	تعداد	درصد	تعداد	درصد	تعداد	انگیزه و هدف
۲	۰	۱	۲۹/۷۶	۲۲/۵۸	۹۸	۲۶/۸۳	۲۲	۲۱/۵۹	۷۶	انجام کارهای پژوهشی
۳	۰	۱	۲۱/۵۱	۱۸/۸۹	۸۲	۲۴/۳۹	۲۰	۱۷/۶۱	۶۲	انجام پروژه‌های درسی
۶	۰	۰	۰	۴/۶۱	۲۰	۰	۰	۵/۶۸	۲۰	انتشار آثار علمی
۵	۰/۱۸	۱	۱/۷۸	۸/۲۹	۳۶	۱۷/۰۷	۱۴	۶/۲۵	۲۲	روزآمد کردن اطلاعات تخصصی
۴	۰	۱	۳۷/۳۳	۱۱/۹۸	۵۲	۴/۸۸	۴	۱۳/۶۴	۴۸	بالا بردن سطح معلومات عمومی
۱	۰	۱	۷۱/۲۶	۳۳/۶۴	۱۴۶	۲۶/۸۳	۲۲	۳۵/۳۳	۱۲۴	همه موارد
				۱۰۰	۴۳۴	۱۰۰	۸۲	۱۰۰	۳۵۲	جمع

جدول ۴. رابطه بین مقطع تحصیلی و انگیزه

و هدف از جستجوی اطلاعات به تفکیک مقطع تحصیلی

جدول ۵ رابطه بین مقطع تحصیلی و منابع رسمی کسب اطلاعات را نشان می‌دهد. با توجه به این که کای دوی محاسبه شده جدول سطح معنادار بودن ۱ درصد و درجه آزادی ۱ بزرگتر بوده لذا بیانگر این مطلب است که تفاوت معنی‌داری بین نقطه نظرات دانشجویان کارشناسی ارشد و دکتری در خصوص ارتباط بین مقطع تحصیلی و منابع رسمی کسب اطلاعات وجود دارد. یعنی تفاوت دیدگاه وجود دارد، به‌جز در یک مورد که گزینه گزارش‌های پژوهشی است که اختلاف معنی‌دار نیست.

اولین	سطح منی دار بودن	درجه آزادی	کای دو محاسبه شده	جمع		دکتری		کارشناسی ارشد		مقطع	منابع اطلاعاتی
				درصد	تعداد	درصد	تعداد	درصد	تعداد		
۱	۰	۱	۱۰/۲۵	۳۳/۹۵	۲۵۶	۳۰/۵۶	۴۴	۳۴/۷۵	۲۱۲	کتاب‌ها	
۳	۰	۱	۷۴/۶۹	۲۱/۴۹	۱۶۲	۱۸/۰۶	۲۶	۲۲/۳۰	۱۳۶	پایان‌نامه‌ها	
۲	۰	۱	۶۸/۹۳	۲۶/۷۹	۲۰۲	۲۹/۱۷	۴۲	۲۶/۳۳	۱۶۰	نشریات ادواری	
۵	۰/۰۳	۱	۴/۶۷	۵/۵۷	۴۲	۹/۷۲	۱۴	۴/۵۹	۲۸	گزارش‌های پژوهشی	
۴	۰	۱	۱۴/۵۲	۸/۲۲	۶۲	۱۱/۱۱	۱۶	۷/۵۴	۴۶	مجموعه مقاله‌های گردهمایی‌ها	
۶	۰	۱	۲۲/۵۳	۳/۹۸	۳۰	۱/۳۹	۲	۴/۵۹	۲۸	سایر موارد	
				۱۰۰	۷۵۲	۱۰۰	۱۴۴	۱۰۰	۶۱۰	جمع	

جدول ۵. رابطه بین مقطع تحصیلی و منابع رسمی کسب اطلاعات مورد نیاز
دانشجویان

جدول شماره ۶. رابطه بین مقطع تحصیلی دانشجویان و منابع غیررسمی کسب اطلاعات را نشان می‌دهد در پاسخ به این فرضیه آزمون کای دو روی این سؤال انجام شد با توجه به این که کای دو محاسبه شده جدول با سطح معنادار بودن ۱ درصد و از درجه آزادی ۱ بزرگتر بود و نشان می‌دهد که تفاوت معناداری بین نقطه نظرات دانشجویان کارشناسی ارشد و دکتری در خصوص این سؤال یعنی تفاوت دیدگاه وجود دارد.

اولویت	سطح معنی دار بودن	درجه آزادی	کای دو محاسبه شده	جمع		دکتری		کارشناسی ارشد		مقطع	منابع غیررسمی کسب اطلاعات
				درصد	تعداد	درصد	تعداد	درصد	تعداد		
۲	۰	۱	۳۷/۰۳	۳۰/۴۳	۱۴۰	۳۹/۵۳	۳۴	۲۸/۳۴	۱۰۶	ارتباط با پژوهشگران داخلی و خارج	
۱	۰	۱	۱۰۳/۲۱	۴۷/۳۹	۲۱۸	۳۹/۵۳	۳۴	۴۹/۲۰	۱۸۴	دیگر دانشجویان	
۳	۰	۱	۳۵/۵۸	۱۶/۵۲	۷۶	۱۳/۹۵	۱۲	۱۷/۱۱	۶۴	حضور در گردهمایی‌های علمی داخلی	
۴	۰/۸۱	۱	۷/۱۴	۳/۰۴	۱۴	۲/۳۳	۲	۳/۲۱	۱۲	حضور در گردهمایی‌های بین‌المللی	
۵	۰/۲۵	۱	۱/۳۳	۲/۶۱	۱۲	۴/۶۵	۴	۲/۱۴	۸	بی‌پاسخ	
				۱۰۰	۴۶۰	۱۰۰	۸۶	۱۰۰	۳۷۴	جمع	

جدول ۶. رابطه بین مقطع تحصیلی دانشجویان و منابع غیررسمی

کسب اطلاعات مورد نیاز

نحوه دستیابی به منابع

جدول ۷ توزیع فراوانی پاسخ‌های دانشجویان را درباره جستجو برای دسترسی به اطلاعات مورد نیاز به تفکیک مقطع تحصیلی نشان می‌دهد. همان‌گونه که مشاهده می‌شود ۴۲ درصد دانشجویان کارشناسی ارشد و دکتری در جستجو برای دسترسی به اطلاعات از استادان خود کمک می‌گیرند و دانشجویان کارشناسی ارشد به ترتیب با ۲۹/۲۵ درصد از همکلاسی‌ها، ۱۴/۱۵ درصد از کتابداران و ۱۳/۲۱ درصد از سایر افراد کمک می‌گیرند و ۱/۸۹ درصد نیز به این سؤال پاسخ ندادند اما در مقطع دکتری به ترتیب همکلاسی‌ها با ۲۸ درصد، کتابداران با ۱۰ درصد، سایر موارد ۱۸ درصد قرار داشت و ۲ درصد نیز به این سؤال پاسخ ندادند.

مقطع		کارشناسی ارشد		دکتری		جمع	
جستجو برای دسترسی به اطلاعات		تعداد	درصد	تعداد	درصد	تعداد	درصد
همکلاسی‌ها		۱۲۴	۲۹/۲۵	۲۸	۲۸	۱۵۲	۲۹/۰۱
کتابداران		۶۰	۱۴/۱۵	۱۰	۱۰	۷۰	۱۳/۳۶
استادان		۱۷۶	۴۱/۵۱	۴۲	۴۲	۲۱۸	۴۱/۶۰
سایر موارد		۵۶	۱۳/۲۱	۱۸	۱۸	۷۴	۱۴/۱۲
بی‌پاسخ		۸	۱/۸۹	۲	۲	۱۰	۱/۶۱
جمع		۴۲۴	۱۰۰	۱۰۰	۱۰۰	۵۲۴	۱۰۰

جدول ۷. توزیع فراوانی پاسخ‌های دانشجویان درباره جستجوی برای دسترسی به اطلاعات مورد نیاز به تفکیک مقطع تحصیلی

استفاده از منابع چاپی و رایانه‌ای

جدول ۸ توزیع فراوانی پاسخ‌های دانشجویان را براساس شکل منابع مورد استفاده توسط آن‌ها نشان می‌دهد. همان‌طور که مشاهده می‌شود ۶۱/۵۴ درصد دانشجویان منابع چاپی را در مرتبه اول قرار دادند و منابع الکترونیکی با ۳۵/۱۰ درصد در مرتبه بعدی قرار دارد. در مقطع کارشناسی ارشد ۶۰/۱۲ درصد و در مقطع دکتری ۶۸/۵۷ درصد از پاسخ‌گویان منابع چاپی را انتخاب کردند و استفاده از منابع الکترونیکی در بین دانشجویان کارشناسی ارشد ۳۵/۸۴ درصد و در بین دانشجویان دکتری ۳۱/۴۳ درصد می‌باشد. دانشجویان در هر دو مقطع بیشتر از منابع چاپی استفاده می‌کنند ولی همچنان که جدول ۸ نشان می‌دهد درصد استفاده از منابع الکترونیکی در مقایسه با چاپی تقریباً نصف است.

مقطع		کارشناسی ارشد		دکتری		جمع	
شکل منابع اطلاعاتی		تعداد	درصد	تعداد	درصد	تعداد	درصد
منابع چاپی		۲۰۸	۶۰/۱۲	۴۸	۶۸/۵۷	۲۵۶	۶۱/۵۴
منابع الکترونیکی		۱۲۴	۳۵/۸۴	۲۲	۳۱/۴۳	۱۴۶	۳۵/۱۰
هرسه		۱۴	۴/۰۵	۰	۰	۱۴	۳/۳۷
جمع		۳۴۶	۱۰۰	۷۰	۱۰۰	۴۱۶	۱۰۰

جدول ۸. توزیع فراوانی پاسخ‌های دانشجویان براساس شکل منابع مورد استفاده

استفاده از منابع رایانه‌ای

جدول ۹ توزیع فراوانی پاسخ‌های دانشجویان را بر حسب میزان استفاده آن‌ها از منابع رایانه‌ای نشان می‌دهد. ۴۵/۲۱ درصد دانشجویان در هر دو مقطع هر دو منبع رایانه‌ای (دیسک‌های نوری و اینترنت) را مورد استفاده قرار می‌دهند و در این بین دانشجویان کارشناسی ارشد با ۳۸/۸۴ درصد و دانشجویان دکتری با ۲۸ درصد از اینترنت، و ۸/۲۶ درصد دانشجویان کارشناسی ارشد و ۱۲ درصد دانشجویان دکتری از دیسک‌های نوری استفاده می‌کنند، این نشان می‌دهد که امکانات اتصال به شبکه جهانی اینترنت در دانشگاه فراهم می‌باشد و دانشجویان به راحتی می‌توانند از اینترنت استفاده کنند در این میان نسبت استفاده دانشجویان کارشناسی ارشد به دکتری در استفاده از اینترنت بیشتر است. ۵/۷۹ درصد دانشجویان کارشناسی ارشد و ۸ درصد دانشجویان دکتری نیز به این سؤال پاسخ ندادند.

جمع		دکتری		کارشناسی ارشد		مقطع
درصد	تعداد	درصد	تعداد	درصد	تعداد	میزان استفاده از منابع
۸/۹۰	۲۶	۱۲	۶	۸/۲۶	۲۰	دیسک‌های نوری
۳۶/۹۹	۱۰۸	۲۸	۱۴	۳۸/۸۴	۹۴	اینترنت
۴۵/۲۱	۱۳۲	۴۸	۲۴	۴۴/۶۳	۱۰۸	هر دو
۲/۷۴	۸	۴	۲	۲/۴۸	۶	سایر موارد
۶/۱۶	۱۸	۸	۴	۵/۷۹	۱۴	بی‌پاسخ
۱۰۰	۲۹۲	۱۰۰	۵۰	۱۰۰	۲۴۲	جمع

جدول ۹. توزیع فراوانی پاسخ‌های دانشجویان بر حسب میزان استفاده از منابع رایانه‌ای به تفکیک مقطع تحصیلی

محل تامین اطلاعات

جدول ۱۰ نشان می‌دهد ۵۱/۲۰ درصد دانشجویان کارشناسی ارشد و ۴۶

درصد دانشجویان دکتری، اطلاعات مورد نیاز خود را از کتابخانه مرکزی دانشگاه امام صادق کسب می‌کنند و ۱۹/ درصد دانشجویان کارشناسی ارشد و ۲۴ درصد دانشجویان دکتری از کتابخانه‌های سایر مراکز آموزشی از جمله کتابخانه‌های دانشگاه تهران، تربیت مدرس و دانشگاه شهید بهشتی استفاده می‌کنند و در مجموع در هر دو مقطع ۲۰ درصد از کتابخانه شخصی خود استفاده می‌کنند.

مقطع		کارشناسی ارشد		دکتری		جمع	
محل های کسب اطلاعات	تعداد	درصد	تعداد	درصد	تعداد	درصد	درصد
کتابخانه دانشگاه	۲۱۴	۵۱/۲۰	۴۶	۴۶	۲۶۰	۵۰/۱۹	
کتابخانه سایر مراکز آموزشی	۸۰	۱۹/۱۴	۲۴	۲۴	۱۰۴	۲۰/۰۸	
کتابخانه شخصی	۷۸	۱۸/۶۶	۲۶	۲۶	۱۰۴	۲۰/۰۸	
سایر موارد	۴۶	۱۱	۴	۴	۵۰	۹/۶۵	
جمع	۴۱۸	۱۰۰	۱۰۰	۱۰۰	۵۱۸	۱۰۰	

جدول ۱۰. توزیع فراوانی پاسخ‌های دانشجویان بر حسب محل های کسب اطلاعات مورد نیاز

اولویت	سطح مفهومی دار بودن	درجه آزادی	کای دو محاسبه شده	دکتری		کارشناسی ارشد		مقطع		
				تعداد	درصد	تعداد	درصد			
۲	۰	۱	۴۰/۱۶	۱۹/۰۶	۱۲۲	۲۱/۳۱	۲۶	۱۸/۵۳	۹۶	محل به دست آوردن اطلاعات
۴	۰	۱	۵۰/۶۵	۱۳/۴۴	۸۶	۸/۲۰	۱۰	۱۴/۶۷	۷۶	فهرست‌ها و نمایه‌ها
۱	۰	۱	۱۰۱/۴۸	۳۸/۴۴	۲۴۶	۳۶/۰۷	۴۴	۳۹	۲۰۲	جستجو از فهرست‌های رایانه
۵	۰	۱	۱۷/۵۲	۱۰/۳۱	۶۶	۱۳/۱۱	۱۶	۹/۶۵	۵۰	اسنادها
۳	۰	۱	۳۶/۵۷	۱۷/۵۰	۱۱۲	۱۹/۶۷	۲۴	۱۶/۹۹	۸۸	مستقیماً از قفسه
۶	۰/۱۶	۱	۲	۱/۲۵	۸	۱/۶۴	۲	۱/۱۶	۶	سایر موارد
				۱۰۰	۶۴۰	۱۰۰	۱۲۲	۱۰۰	۵۱۸	جمع

جدول ۱۱. رابطه بین مقطع تحصیلی دانشجویان و محل های کسب اطلاعات کتاب‌شناختی مورد نیاز

همان‌طور که در جدول ۱۱ دیده می‌شود برای اثبات فرضیه پژوهش از آزمون کای دو استفاده شد با توجه به این که کای دوی محاسبه شده از کای دوی جدول، سطح معنی‌دار بودن ۱٪ و درجه آزادی ۱ بزرگتر بوده، لذا تفاوت معنی‌داری بین نقطه نظرات دانشجویان کارشناسی ارشد و دکتری در خصوص محل‌های به‌دست آوردن اطلاعات کتاب‌شناختی دیده می‌شود یعنی این که نظر محقق مبنی بر وجود تفاوت در دیدگاه تایید می‌گردد.

مشکلات موجود دستیابی به اطلاعات

در جواب این پرسش که بین مقطع تحصیلی دانشجویان و مشکلات دسترسی به اطلاعات، رابطه معناداری وجود دارد یا خیر؟ باید گفت که با توجه به آزمون انجام شده و جدول شماره ۱۲ مشخص شد که کای دوی محاسبه شده از کای دوی جدول، سطح ۱ درصد و درجه آزادی ۱ بزرگتر بوده و این مطلب را تایید می‌کند که تفاوت معنی‌داری بین نقطه نظرات دانشجویان کارشناسی ارشد و دکتری در خصوص مشکلات دستیابی به اطلاعات وجود دارد.

مقطع	کارشناسی ارشد		دکتری		جمع		درجه آزادی	مقایسه شده کای دو	مقطع معنی‌دار	آزمون
	تعداد	درصد	تعداد	درصد	تعداد	درصد				
مشکلات احتمالی دستیابی به اطلاعات	۱۳۰	۲۴/۱۶	۲۸	۲۲/۵۸	۱۵۸	۲۳/۷۸	۱	۶۵/۸۵	۰	۲
کمبود منابع اطلاعاتی	۱۳۶	۲۵/۲۸	۳۰	۲۴/۱۹	۱۶۶	۲۵/۰۸	۱	۶۷/۶۹	۰	۱
روز آمد نبودن منابع	۶۴	۱۱/۹۰	۱۲	۹/۶۸	۷۶	۱۱/۴۸	۱	۳۵/۵۸	۰	۵
عدم وجود متخصص کتابداری	۳۲	۵/۹۵	۸	۶/۴۵	۴۰	۶/۰۴	۱	۱۴/۲۰	۰	۶
کمبود ابزارهای جستجوی اطلاعات	۹۶	۱۷/۸۴	۲۲	۱۷/۷۴	۱۱۸	۱۷/۸۲	۱	۴۶/۴۱	۰	۳
عدم ارتباط و همکاری با سایر مراکز اطلاعاتی	۷۴	۱۳/۷۵	۲۲	۱۷/۷۴	۹۶	۱۴/۵۰	۱	۲۸/۱۷	۰	۴
عدم مهارت فردی در جستجوی منابع	۶	۱/۱۲	۲	۱/۶۱	۸	۱/۲۱	۱	۲	۰/۱۶	۷
بی پاسخ	۵۲۸	۱۰۰	۱۲۴	۱۰۰	۶۶۲	۱۰۰				
جمع										

جدول ۱۲. رابطه بین مقطع تحصیلی و مشکلات دستیابی به اطلاعات

خدمات کتابخانه

جدول ۱۳ توزیع فراوانی پاسخ‌های دانشجویان کارشناسی ارشد نسبت به خدمات کتابخانه را از بعد وضعیت منابع اطلاعاتی نشان می‌دهد. دانشجویان کارشناسی ارشد دانشگاه در کل از خدمات کتابخانه رضایت داشتند. مهم‌ترین منبع اطلاعاتی که کتابخانه به‌عنوان خدمات اصلی به مراجعان می‌دهد کتاب و به ترتیب اولویت رضایت‌مندی منابع تهیه شده میزان رفع نیازهای پژوهشی توسط کتابخانه، منابع بخش مرجع، نشریات تخصصی، منابع الکترونیکی و در انتها هم امانت بین کتابخانه‌ای قرار داشتند.

اولویت	تعداد	وضعیت منابع اطلاعاتی							
		۰	۱	۲	۳	۴	۵		
۳	۳/۳۷	۲۲۲	۲۰	۸۰	۹۰	۲۶	۶	۱۰	منابع تهیه شده
۲	۳/۴۶	۲۲۸	۱۸	۹۸	۸۶	۲۴	۲	۴	کتاب
۴	۳/۳۱	۲۲۴	۱۲	۸۰	۱۰۰	۳۰	۲	۸	میزان رفع نیازهای پژوهشی
۵	۳/۲۳	۲۲۴	۱۲	۸۰	۹۰	۳۲	۱۰	۱۰	منابع بخش مرجع
۶	۳/۱۲	۲۱۶	۲۰	۶۶	۷۴	۳۲	۲۴	۱۶	نشریات تخصصی
۷	۳/۱۰	۲۱۴	۲۰	۶۴	۷۰	۳۸	۲۲	۱۸	منابع الکترونیکی
۸	۲/۵۹	۱۸۶	۱۲	۳۸	۴۴	۴۶	۴۶	۴۶	امانت بین کتابخانه‌ای
۱	۳/۶۳	۲۳۰	۱۴	۱۳۶	۶۶	۸	۶	۲	کل مجموعه
—	—	۱۷۴۴	۱۲۸	۶۴۲	۶۲۰	۲۳۶	۱۱۸	۱۱۴	جمع

جدول ۱۳. توزیع فراوانی پاسخ‌های دانشجویان نسبت به خدمات کتابخانه

از بعد وضعیت منابع اطلاعاتی در مقطع تحصیلی کارشناسی ارشد

با توجه به پاسخ‌های داده شده (جدول ۱۴) دانشجویان مقطع دکتری در کل از خدمات منابع اطلاعاتی کتابخانه رضایت داشتند و اولویت اول را به آن قائل شدند بر عکس دانشجویان کارشناسی ارشد نشریات تخصصی را در اولویت دوم قرار دادند. این گروه به دلیل استفاده بیشتر از جدیدترین مقالات تخصصی

رشته خود برای پژوهش به نشریات توجه بیشتری داشتند و اولویت سوم به منابع بخش مرجع مربوط می‌شود. امانت بین کتابخانه‌ای در هر دو مقطع در اولویت آخر قرار دارد و عدم توجه مسئولین کتابخانه به این مقوله باعث نگرانی دانشجویان بوده است.

ردیف	کتابخانه	وضعیت منابع اطلاعاتی							
		کتابخانه	کتابخانه	کتابخانه	کتابخانه	کتابخانه	کتابخانه	کتابخانه	
۴	۳/۵۲	۴۶	۴	۲۲	۱۴	۶	۰	۴	منابع تهیه شده
۵	۳/۴۴	۵۰	۲	۲۱	۲۴	۳	۰	۰	کتاب
۶	۳/۳۵	۴۶	۲	۱۶	۲۴	۴	۰	۴	میزان رفع نیازهای پژوهشی
۳	۳/۵۹	۴۴	۲	۲۲	۲۰	۰	۰	۶	منابع بخش مرجع
۲	۳/۷۸	۴۶	۱۲	۱۶	۱۴	۴	۰	۴	نشریات تخصصی
۷	۳/۳۲	۴۴	۸	۱۲	۱۰	۱۴	۰	۶	منابع الکترونیکی
۸	۲/۶۱	۳۶	۴	۴	۱۲	۶	۱۰	۱۴	امانت بین کتابخانه‌ای
۱	۳/۸۰	۵۰	۶	۲۸	۱۶	۰	۰	۰	کل مجموعه
---	---	۳۶۲	۴۰	۱۴۱	۱۳۴	۳۷	۱۰	۳۸	جمع

جدول ۱۴. توزیع فراوانی پاسخ‌های دانشجویان به خدمات کتابخانه

در بعد وضعیت منابع اطلاعاتی در مقطع تحصیلی دکتری

عوامل موثر در عدم دسترسی به اطلاعات

برای این که معین کنیم که دانشجویان در دستیابی به اطلاعات مورد نیاز خود با چه موانع و مشکلاتی مواجه‌اند، سئوال‌هایی در قالب طیف پنج گزینه‌ای لیکرت از آنان پرسیده شد. طبق پاسخ‌های دانشجویان عوامل موثر در عدم دسترسی آنان به اطلاعات در دو مقطع کارشناسی ارشد و دکتری در جدول‌های ۱۵ و ۱۶ نشان داده می‌شود. مهم‌ترین عوامل موثر در عدم دسترسی به اطلاعات در مقطع کارشناسی ارشد به ترتیب اولویت عبارتند از: موجود نبودن منبع اطلاعاتی، عدم دسترسی بهنگام به اطلاعات، عدم آشنایی با منابع جستجو، محدود بودن امکانات، عدم آشنایی به زبان‌های خارجه، محدود بودن ساعت کار

کتابخانه، عدم توانایی کتابداران و عدم همکاری کتابداران، لذا با توجه به پاسخ‌های داده شده می‌توان فهمید که مهم‌ترین عوامل موجود، نبودن منبع اطلاعاتی و عدم دسترسی بهنگام به اطلاعات است.

ردیف	تاریخ	شماره	عوامل موثر در عدم دسترسی به اطلاعات						
			۱	۲	۳	۴	۵	۶	
۴	۳/۶۲	۲۲۶	۶۰	۶۸	۶۴	۲۰	۱۴	۶	عدم آشنایی به زبان خارجی
۳	۳/۶۳	۲۲۸	۴۸	۹۴	۵۲	۲۲	۱۲	۴	عدم آشنایی به منابع جستجو
۲	۳/۸۱	۲۲۲	۴۶	۱۰۲	۶۰	۱۴	۰	۱۰	عدم دسترسی بهنگام به اطلاعات
۷	۲/۶۵	۲۱۲	۶	۳۸	۸۲	۴۸	۳۸	۲۰	عدم همکاری کتابداران
۶	۲/۸۶	۲۱۰	۱۲	۴۸	۷۸	۴۲	۳۰	۲۲	عدم توانایی کتابداران
۳	۳/۶۳	۲۱۶	۵۸	۶۸	۵۴	۲۴	۱۲	۱۶	محدود بودن امکانات
۱	۳/۸۲	۲۲۲	۷۰	۷۴	۴۸	۲۸	۲	۱۰	موجود نبودن منبع اطلاعاتی
۵	۳/۴۰	۲۲۶	۵۲	۵۶	۶۰	۴۶	۱۲	۶	محدود بودن ساعات کار کتابخانه
		۱۷۶۲	۳۵۲	۵۴۸	۴۹۸	۲۴۴	۱۲۰	۹۴	جمع

جدول ۱۵. توزیع فراوانی پاسخ‌های دانشجویان برحسب عوامل موثر در عدم دسترسی به اطلاعات در مقطع تحصیلی کارشناسی ارشد

جدول شماره ۱۶ توزیع فراوانی پاسخ‌های دانشجویان دکتری را نسبت به عوامل موثر در عدم دسترسی به اطلاعات نشان می‌دهد. مهم‌ترین عامل عدم دسترسی به اطلاعات در مقطع دکتری، موجود نبودن منبع اطلاعاتی و عدم آشنایی به زبان‌های خارجی به ترتیب در اولویت اول و دوم پاسخ‌های این مقطع (دکتری) قرار دارند و پس از آن به ترتیب اولویت محدود بودن امکانات، عدم آشنایی با منابع جستجو، عدم دسترسی به هنگام به اطلاعات، محدود بودن ساعات کار، عدم توانایی کتابداران، عدم همکاری کتابداران قرار دارند انتخاب گزینه کتابداران به عنوان پاسخ نهایی در این مقطع دلیلی بر عدم رضایت از کتابداران کتابخانه می‌باشد.

اولین	تاریخ	نوع	تعداد زیاد	زیاد	کم	۲	۱	۰	عوامل موثر در عدم دسترسی به اطلاعات
۲	۳/۷۰	۵۰	۱۰	۲۲	۶	۶	۲	۴	عدم آشنائی به زبان خارجی
۴	۳/۶۴	۵۰	۱۰	۲۲	۸	۱۰	۰	۰	عدم آشنائی به منابع جستجو
۵	۳/۶۳	۴۸	۶	۲۰	۲۰	۲	۰	۲	عدم دسترسی بهنگام به اطلاعات
۸	۲/۴۳	۴۶	۰	۱۰	۱۲	۱۲	۱۲	۴	عدم همکاری کتابداران
۷	۲/۸۶	۴۲	۰	۱۸	۶	۱۲	۶	۸	عدم توانائی کتابداران
۳	۳/۶۸	۵۰	۴	۲۸	۱۶	۲	۰	۰	محدود بودن امکانات
۱	۴/۰۴	۴۸	۱۲	۳۰	۲	۴	۰	۲	موجود نبودن منبع اطلاعاتی
۶	۳/۳۸	۴۸	۶	۲۰	۱۲	۶	۴	۲	محدود بودن ساعات کار کتابخانه
—	—	۳۳۲	۴۸	۱۷۰	۸۲	۵۴	۲۴	۲۲	جمع

جدول ۱۶. توزیع فراوانی پاسخ‌های دانشجویان برحسب عوامل موثر در عدم دسترسی به اطلاعات در مقطع تحصیلی دکتری

نتیجه‌گیری

نتایج حاصل از یافته‌های پژوهش نشان داد که دانشجویان تحصیلات تکمیلی دانشگاه امام صادق دو روش رسمی و غیررسمی برای رفع نیازهای اطلاعاتی خود استفاده می‌کنند. از میان منابع رسمی کسب اطلاعات، کتاب، نشریات ادواری و پایان‌نامه‌ها و از میان منابع غیررسمی کسب اطلاعات، مشورت با دیگر دانشجویان، ارتباط با پژوهشگران داخل و خارج و حضور در گردهمایی‌های علمی داخلی در اولویت استفاده قرار دارند. یافته‌ها بیانگر آن است که پاسخ‌گویان در دستیابی به اطلاعات مورد نیاز خود، از کتابخانه مرکزی دانشگاه امام صادق بیشترین استفاده را می‌کنند و سپس کتابخانه‌های دانشگاه تهران، تربیت مدرس و شهید بهشتی در مراحل بعدی مراجعات آن‌ها قرار دارد. همچنین یافته‌ها بیانگر آن است که بین رفتار اطلاع‌یابی دانشجویان کارشناسی ارشد و دکتری در دستیابی به اطلاعات مورد نیاز، تفاوت معنی‌داری وجود دارد. بدین ترتیب مهم‌ترین انگیزه و هدف پاسخ‌گویان از جستجوی اطلاعات در هر دو مقطع همه موارد یعنی (انجام کارهای پژوهشی، انجام پروژه‌های درسی، بالا بردن

سطح معلومات عمومی، روزآمد کردن اطلاعات تخصصی و انتشار آثار علمی) بیان شده است.

همچنین یافته‌ها حاکی از آن است که پاسخ‌گویان از هر دو منبع (چاپی و رایانه‌ای) برای تامین نیازهای اطلاعاتی خود استفاده می‌کنند، اما استفاده از منابع چاپی به مراتب بیشتر از منابع رایانه‌ای است و دانشجویان از منابع موجود در کتابخانه مرکزی، بخصوص منابع رایانه‌ای رضایت کافی ندارند. پاسخ‌گویان در هر دو مقطع، موجود نبودن منبع اطلاعاتی، محدود بودن امکانات برای دریافت اطلاعات از خارج کشور، محدود بودن ساعات کار کتابخانه و نبود امانت بین کتابخانه‌ای، همچنین عدم آشنایی با منابع جستجو را از عوامل مهم در عدم دسترسی به اطلاعات مورد نیاز خود دانسته‌اند.

همچنین یافته‌ها بیانگر آن است که دانشجویان در هر دو مقطع در این زمینه‌ها اتفاق نظر داشتند که منابع تهیه شده خیلی دیرتر از موعد به مخزن کتابخانه می‌رسد و منابع بخش مرجع دانشگاه بروز نیست همچنین از نبود شرایط ویژه برای دانشجویان برای انجام امانت بین کتابخانه‌ای نگران بودند. عضویت دانشگاه امام صادق در طرح غدیر و امین می‌تواند راهکار اساسی در این زمینه باشد.

در مجموع، یافته‌ها بیانگر آن است که کتابخانه مرکزی دانشگاه امام صادق نتوانسته به بیش از ۵۰ درصد نیازهای اطلاعاتی دانشجویان تحصیلات تکمیلی پاسخ دهد. عواملی همچون، بروز نبودن منبع اطلاعاتی، محدودیت ساعات کار کتابخانه، محدود بودن منبع اطلاعاتی، عدم توجه به انتشارات علمی، نبود امانت بین کتابخانه‌ای، عدم توجه به انتشارات الکترونیکی (اعم از مجلات تخصصی و کتابها و غیره...) محدود بودن ساعات استفاده دانشجویان از اینترنت، عدم توجه به خواست‌های دانشجویان و ... در این امر دخیل بوده‌اند.

پیشنهاد‌های پژوهش

براساس نتایج به‌دست آمده از تجزیه و تحلیل پاسخ‌های دریافتی و مشاهدات

مستقیم پژوهشگر از وضعیت موجود کتابخانه مرکزی دانشگاه امام صادق و آشکار شدن کمبودها و نواقص کار آنها در تامین نیازهای اطلاعاتی دانشجویان تحصیلات تکمیلی آن دانشگاه، پیشنهادهایی برای رفع نواقص ارائه می‌شود.

۱. با توجه به افزایش فناوری‌های اطلاعاتی و رایانه‌ای شدن کتابخانه، آموزش‌های لازم استفاده از کتابخانه به دانشجویان ضرورت دارد.

۲. افزایش ساعات کار کتابخانه ضروری است به این دلیل که پاسخ‌گویان هم در مقطع تحصیلی کارشناسی ارشد و هم در مقطع تحصیلی دکتری، یکی از مهم‌ترین عوامل عدم موفقیت در دستیابی به اطلاعات و منابع اطلاعاتی مورد نیاز خود را، محدود بودن ساعات کار کتابخانه اعلام کرده‌اند. با توجه به این که خوابگاه‌های دانشجویی در داخل دانشگاه می‌باشد، افزایش ساعات کار کتابخانه (مثلاً تا ساعت ۱۰ شب) در روزهای عادی به دانشجویان برای استفاده بیشتر از منابع موجود در کتابخانه کمک خواهد کرد که البته این امر مستلزم صرف هزینه و تامین نیروی انسانی مورد نیاز خواهد بود.

۳. در مجموعه‌سازی کتابخانه به نظرات و پیشنهادهای جامعه استفاده‌کننده (استادان و دانشجویان) بها داده شود و تمهیداتی اندیشیده شود تا مجموعه کتابخانه با نیازهای بروز آموزشی و پژوهشی مطابقت داشته باشد.

۴. با توجه به اهمیت روزافزون شبکه جهانی اینترنت، تمهیداتی لازم است تا دانشجویان و کارکنان و اعضای هیات علمی دانشگاه به راحتی از این فناوری متصل به شبکه جهانی اینترنت برای تامین نیازهای اطلاعاتی خود استفاده کنند.

۵. اکثر دانشجویان از میان منابع رسمی کسب اطلاعات، منابع کتاب، نشریات ادواری و پایان‌نامه‌ها را به‌عنوان مهم‌ترین منبع رسمی کسب اطلاعات مورد نیاز خود اعلام کرده‌اند، بنابراین لازم است نظامی کارآمد در سفارش و تهیه، سازماندهی و ارائه این اطلاعات به کار گرفته شود. از آنجا که رشد و گسترش همه جانبه فناوری‌های اطلاعاتی و شبکه‌های ارتباطی، شکل

جدیدی از انتشارات از قبیل مجلات الکترونیکی تمام متن را بوجود آورده، لازم است در شناسایی مکان های دستیابی و چگونگی دستیابی، اشتراک و استفاده از این مجلات تمهیدات لازم اندیشیده شود و به دانشجویان برای استفاده از مجلات الکترونیکی تمام متن آگاهی ها و آموزش های لازم ارائه شود.

۶. به دلیل رشد فزاینده انتشارات و محدودیت بودجه کتابخانه ها، استفاده از امانت بین کتابخانه ای و عضویت در طرح های غدیر و امین پیشنهاد می شود.

پی نوشت ها

1. Beng
2. Wale He
3. Jacobson
4. Nicholas and Colgrave
5. Hassard Wilkins & Leckie
6. Validity
7. Reliability
8. Spss = Statistical Package for Social Sciences
9. Test – retest

پرتال جامع علوم انسانی

منابع

آرتون، پاولین (۱۳۷۳). مبانی نظام‌ها و خدمات اطلاعاتی، گروه مترجمان، تهران: وزارت علوم، تحقیقات و فناوری؛ مرکز اطلاعات مدارک علمی ایران

حری، عباس (۱۳۷۲). مروری بر اطلاعات و اطلاع‌رسانی. تهران: دبیرخانه هیئت امنای کتابخانه‌های عمومی کشور

دادخواه، پروانه (۱۳۷۸). بررسی نیازهای اطلاعاتی موسیقی دانان ایرانی. پایان‌نامه کارشناسی ارشد علوم کتابداری و اطلاع‌رسانی، دانشکده علوم انسانی، دانشگاه آزاد اسلامی واحد علوم و تحقیقات.

دلاور، علی (۱۳۷۶). احتمالات و آمار کاربردی در روان‌شناسی و علوم تربیتی. تهران: رشد

دلاور، علی (۱۳۷۶). روش‌های آماری در روان‌شناسی و علوم تربیتی. تهران: دانشگاه پیام نور

دیانی، محمد حسین (۱۳۶۹). روش‌های تحقیق در کتابداری. تهران: مرکز نشر دانشگاهی

ر داد، ایرج (۱۳۷۸). بررسی گرایش‌های موضوعی استفاده‌کنندگان کتابخانه مرکزی و کتابخانه‌های اقماری آستان قدس رضوی. کتابداری و اطلاع‌رسانی: ۷۹-۱۰۰

ساروخانی، باقر (۱۳۷۲). روش‌های تحقیق در علوم اجتماعی. تهران: موسسه مطالعات و تحقیقات فرهنگی

سامانیان، مصیب (۱۳۷۸). تحلیل رفتار اطلاع‌یابی پزشکان شهرستان بجنورد. فصلنامه کتاب (۱۰): ۸۹-۱۰۰

۱۰۰

سرمد، زهره (۱۳۷۶). روش‌های تحقیق در علوم و فناوری. تهران: سپهر

سلطانی، شیفته (۱۳۷۱). کتابخانه‌های ایران بسوی فردا. صنعت چاپ، شماره ۱۱۴: ۱۵-۲۲

صغری‌راد، فاطمه (۱۳۷۹). بررسی نیازهای اطلاعاتی دانشجویان تحصیلات تکمیلی دانشگاه شیراز و نقش کتابخانه در تامین این نیازها. پایان‌نامه کارشناسی ارشد علوم کتابداری و اطلاع‌رسانی، دانشکده تحصیلات تکمیلی، دانشگاه شیراز.

عبدالله عموقین، جعفر (۱۳۸۰). بررسی نیازهای اطلاعاتی دانشجویان تحصیلات تکمیلی دانشگاه تبریز به منابع اطلاعاتی و نقش کتابخانه‌های دانشگاه در تامین نیازها. پایان‌نامه کارشناسی ارشد علوم کتابداری و اطلاع‌رسانی، دانشکده تحصیلات تکمیلی، دانشگاه شیراز.

کارناساها (۱۳۷۳) بررسی رفتار اطلاع‌یابی استفاده‌کنندگان. ترجمه همایون حمیاری فصلنامه پیام کتابخانه، سال چهارم (شماره ۱۲): ۱۰۵-۱۱۴

گیلوری، عباس. اطلاع‌رسانی و تغییر خدمات مرجع. فصلنامه کتاب، پائیز و زمستان ۱۳۷۴: ۶۹-۷۵؛ ۸۵ - ۶۹

مرادی مقدم، حسین (۱۳۸۲). بررسی نیازهای اطلاعاتی اعضای هیات علمی دانشگاه شهید چمران اهواز در سال تحصیلی ۸۱-۸۲. بمنظور تعیین اولویت‌های خدماتی کتابخانه‌های دانشگاه. پایان‌نامه کارشناسی ارشد علوم کتابداری و اطلاع‌رسانی، دانشکده علوم انسانی، دانشگاه شهید چمران اهواز.

ویسمان، هرمان (۱۳۷۳). سیستم‌ها، خدمات و مراکز اطلاع‌رسانی. ترجمه جعفر مهرداد، شیراز: نوید.

Hassard Wilkins, Janie and Gloria J. Leckie (1997). "Universities professional and managerial staff: information needs and seeking" College and research libraries, 58(6):561-579.

Weihe, Peter and Trudi E. Jacobson. (1996) "What are the doing with the internet? A study of user information- seeking behaviors" Internet reference services quarterly, 1 (1): 31- 51.

پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
پرتال جامع علوم انسانی